AMMATTIOSAAMISEN KEHITTÄMISYHDISTYS

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

19.10.2023

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
stiina.hyrri@eduskunta.fi

HE 41/2023 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Vuoden 2024 talousarvioesitykseen sisältyy ammatillisen koulutuksen määrärahaa noin 2,2 mrd.€. Tämä sisältää valtionrahoituksen lisäksi kuntarahoitusosuuden, jonka osuus on 1,1 mrd.€.

Ammatillisen määrärahoilla rahoitetaan myös vuonna 2022 käynnistynyttä tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta (TUVA). Oppivelvollisuuden laajentamisen määrärahan lisäys on 5,8 milj. €. Määräaikaista rahoitusta on 13,5 milj. € lähihoitajakoulutuksiin.

Lisäksi talousarvioesitykseen sisältyy 10 milj. € lisärahoitus oppimisen tuen järjestelmän kehittämiseen toisen asteen koulutukseen. Ammatillisen koulutuksen osuus tästä on noin 5 milj. €.

AMKE katsoo, että talousarvioesitys tuo tarvittavaa vakautta ammatillisen koulutuksen rahoitukseen. Tämä luo hyvät edellytykset laadukkaan ja kysyntää vastaavan ammatillisen koulutuksen toteuttamiselle.

Lähihoitajatarpeeseen vastaaminen

Lähihoitajakoulutukseen kohdennetaan talousarvioesityksessä 13,5 milj. € määräaikaista lisärahoitusta hoitajamitoituksen muutokseen varautumiseksi. Varattu kokonaissumma vuosille 2020–2024 on 116,6 milj. €. Väestön ikääntyminen lisää merkittävästi henkilöstön tarvetta etenkin vanhuspalveluissa.

Haasteena työvoimatarpeeseen vastaamisessa on nuorten kiinnostuksen väheneminen lähihoitajakoulutusta kohtaan. Tähän on vaikuttanut muun muassa sosiaali- ja terveysalan ongelmiin painottuva julkinen keskustelu. Lähihoitajakoulutukseen hakeutuu nykyisin erityisesti aikuisia ammatinvaihtajia jatkuvan haun kautta.

Koulutuksen tasa-arvo

Oppivelvollisuusuudistuksen piirissä aloittaa vuonna 2024 neljäs ikäluokka. Laajennetun oppivelvollisuuden voidaan katsoa edistävän koulutuksellista tasa-arvoa sikäli, että jatkossa yhä useampi nuori tulee suorittamaan ammatillisen tutkinnon tai ylioppilastutkinnon. Uudistus tasoittaa sukupuolten välistä eroa koulutustasoissa, sillä aiemmin ilman toisen asteen koulutusta jäävistä enemmistö oli miehiä. Vertailutietoa saadaan kuitenkin vasta, kun ensimmäisen ikäluokan oppivelvollisuus päättyy.

Oppimisen tuen tehostaminen

Ammatillisessa koulutuksessa perustutkinto-opiskelijoista jo joka kuudes on erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarpeessa. Oppivelvollisuusuudistuksen myötä oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien määrä on kasvanut merkittävästi.

Suurin haaste on ollut vaativan erityisen tuen opiskelupaikkojen riittävyydessä. Tilanteeseen on jo osittain vastattu. TELMA- ja TUVA-koulutusten alueellisessa saavutettavuudessa on kuitenkin eroja. Yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa myös paljon oppivelvollisia, joilla olisi vaativan erityisen tuen tarve.

Oppimisen tuen järjestelmän kehittämiseen kohdennetaan budjetissa lisärahoitusta ammatilliseen koulutukseen 5 milj. €. On tärkeää, että kehittämisessä huomioidaan oppivelvollisten rinnalla yhdenvertaisesti aikuiset opiskelijat. Oppimisen haasteet eivät rajoitu ikään.

AMKE painottaa, että oppimisen tuen toteutukseen tarvitaan sekä uusia toimintatapoja, että riittävät henkilöstöresurssit. Monet ammatillisessa koulutuksessa viime vuosina tehdyt uudistukset ovat lisänneet opetushenkilöstön hallinnollisen työn määrää, mikä on pois opetustyöstä. Tämä ei ole kestävä kehityssuunta.

Oppimiserojen kaventaminen

Hallitusohjelman mukaisen laaja-alaisen peruskoulun tulevaisuustyön toteuttaminen peruskoulun kehittämistarpeiden arvioimiseksi on erittäin tärkeää. Hallituksen panostukset perusopetukseen parantavat pitkällä aikavälillä ammatillisen koulutuksen edellytyksiä antaa opiskelijoille tarvittavat valmiudet työelämään ja jatko-opintoihin.

Tällä hetkellä noin 15 prosentilla perustusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtyvillä ei ole riittävää luku-, kirjoitus- ja matemaattisia taitoja suoriutua opinnoista. OPVA-opinnot ja TUVA-koulutus tarjoavat tukea muun muassa niille opiskelijoille, joilla on puutteita perustaidoissa.

Ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen hakeutumisen edistäminen

AMKE tukee hallituksen tavoitetta, että puolet nuorista suorittaisi korkeakoulututkinnon 2030-luvulle tultaessa. Samalla tulee varmistaa, että myös niillä nuorilla, jotka eivät jatka ammatillisesta korkeakouluun, on mahdollisuus osaamistason nostoon ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai tutkinnon osia suorittamalla.

Vuonna 2022 ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen hakeneista yli puolella (52 %) oli ammatillisen koulutuksen tausta. Paikan vastaanottaneista 48 prosenttia oli suorittanut ammatillisen tutkinnon. Tällä hetkellä toimivaa väylää ammatillisesta koulutuksesta yliopistoon ei käytännössä ole. Alle viidellä prosentilla yliopistosta opiskelupaikan vastaanottaneista on ammatillisen koulutuksen tausta.

Opiskelijavalinnoissa tulisi tunnistaa ja tunnustaa ammattiosaajien ja ylioppilaiden eri tavoin hankittua ja painottuvaa osaamista. Tämä edellyttää, että korkeakoulut tiivistävät yhteistyötä väylien ja opiskelijavalintojen kehittämisessä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.

Tulee myös varmistaa, että ammatillisen koulutuksen opintotarjonta ja koulutuksen toteutus mahdollistavat opiskelijan jatko-opintosuunnitelmia tukevat yksilölliset valinnat jatko-opintovalmiuksien vahvistamiseksi.

TKI-rahoitus

AMKE pitää hyvänä, että hallitus on sitoutunut nostamaan Suomen T&K-toiminnan rahoituksen neljään prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä. AMKEn jäsenkyselyn (2022) TKI-toiminnan suuri osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä toteuttaa TKI-toimintaa ja arvioi sen merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Luonteenomaista ammatillisen koulutuksen TKI-toiminnalle on mm. rooli pk-yritysten kumppanina sekä alueen elinvoiman kehittäminen.

AMKE esittää, että rakennerahastojen arvonlisävero kompensoidaan ammatillisen koulutuksen järjestäjille omarahoitusosuuden osalta samoin kuin korkeakouluille.

AMMATTIOSAAMISEN KEHITTÄMISYHDISTYS

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Satu Ågren
johtava asiantuntija

Lisätiedot: johtava asiantuntija, Satu Ågren, 040 772 3234, satu.agren@amke.fi